საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია

ქართული ენციკლოპედიის ი. აბაშიძის სახელობის მთავარი სამეცნიერო რედაქცია

„თბილგვირაბმშენი“

„თბილგვირაბმშენი“ (შპს), სამშენებლო ორგანიზაცია. მეტრომშენებელთა მძლავრი სამმართველო „თბილმეტრომშენი“ შეიქმნა თბილისში 1951 მეტროპოლიტენის მშენებლობის დაწყებასთან დაკავშირებით. 1959 ეწოდა თბილ. საგვირაბო მშენებლობის სამმართველო – „თბილგვირაბმშენი“, 1991-იდან – თბილ. მეტროპოლიტენის სამშ. ფირმა „თბილმეტრომშენი“, რ-იც 1995 სახაზინო საწარმოდ გადაკეთდა, ხოლო 1999 ჩამოყალიბდა როგორც შპს, რ-ის 100%-იანი წილის მფლობელი სახელმწიფოა. 2009-იდან დაუბრუნდა ძვ. სახელი შპს „თ.“ „თ-ს“ აქვს მძლავრი ინდუსტრიული და დამხმარე მეურნეობის ბაზა, რ-შიც შედის შემდეგი სტრუქტურული ერთეულები: მატერ.-ტექ. მომარაგების ბაზა თავისი ინფრასტრუქტურით (რკინიგზის ჩიხი და სასაწყობო შენობა-ნაგებობები), მექანიზაციისა და ავტოსატრანსპორტო უბანი, მიწისზედა და მიწისქვეშა სამშ. უბანი, რ-ებიც ასრულებენ როგორც სპეციფ. მიწისქვეშა, ისე საერთო სამშ. და სამონტაჟო სამუშაოებს. „თ-მა“ ააშენა თბილისის მეტროპოლიტენის 55,6 კმ სიგრძის ორი ხაზი თავისი 22 სადგურით. მეტროპოლიტენის პირველი ხაზის 6 სადგურის მშენებლობა დამთავრდა 1966 წ. 11 იანვარს – გაიხსნა სადგურები: „დიდუბე“, „ელექტროდეპო“, „ოქტომბერი“, „ვაგზლის მოედანი-1“, „კ. მარჯანიშვილის მოედანი“ და „რუსთაველის მოედანი“. 1967 მეტრომშენებლებმა ჩააბარეს კიდევ 3 სადგური: „ლენინის მოედანი“, „26 კომისარი“ და „300 არაგველი“, 1971 – 2 სადგური: „ისანი“ და „სამგორი“; 1979 – 5 სადგური: „ვაგზლის მოედანი-2“, „წერეთლის გამზირი“, „პოლიტექნიკური ინსტიტუტი“, „კომკავშირელი“ და „დელისი“. 1985 გაიხსნა 3 სადგური: „ღრმაღელე“, „თემქა“, „ვარკეთილი“, 1989 – ორი სადგური: „გურამიშვილი“ და „ახმეტელის თეატრი“. 2000 მარტში გაიხსნა სადგური „ვაჟა-ფშაველა“. შენდება სადგური „უნივერსიტეტი“ (სიგრძე 2,4 კმ).

„თ-მა“ თავისი საქმიანობის პერიოდში ააგო აგრეთვე სხვადასხვა დანიშნულების სტრატეგიული და რთული საინჟ. ნაგებობები როგორც ჩვენს ქვეყანაში, ისე მის ფარგლებს გარეთ: 10,2 კმ სიგრძის 28 სარკინიგზო გვირაბი, აქედან ზესტაფონი–ჭიათურის რკინიგზის ხაზზე – 24 გვირაბი (7 კმ), მცხეთის (1,02 კმ), შორაპნის (1,71 კმ), მწვანე კონცხის (0,11 კმ) და ორდუბადის (სომხეთი, 0,37 კმ) გვირაბები; ასევე ავტოსაგზაო გვირაბები: რიკოთის (1,75 კმ) და როკის (3,74 კმ) უღელტეხილებზე; თბილისში – მეტეხის ორი გვირაბი (1,76 კმ), საქართვ. სამხ. გზაზე – 5 გვირაბი (1,2 კმ) და სხვ.; 8 ჰიდროტექ. გვირაბი (9,5 კმ), მ. შ.: მარტყოფის (0,8 კმ), ტირიფონის (1,74 კმ), ტაშისკარის (3,26 კმ), წებელდის (0,63 კმ), ლამისყანის (0,87 კმ), დებედის (2 კმ), ალგეთის (0,55 კმ), ნადარბაზევის (0,27 კმ) და სხვ.; ასევე მიწისქვეშა საცავის კომპლექსები – ღვინის (ყვარელი), ხილისა (სკრა) და ბოსტნეულის (ხელვაჩაური); განახორციელა უნიკალური მიწისქვეშა ნაგებობის – ახალი ათონის მღვიმის რეკონსტრუქცია და კეთილმოწყობა, რისთვისაც 1977 „თ-ის“ მშენებელთა და მეცნიერ-მკვლევართა ჯგუფს (ვ. გოცირიძე, გ. ჯაყელი, გ. ციმინტია, ზ. ტატაშიძე, შ. ყიფიანი, ე. მამულია, ი. კოჟუხოვი, რ. რიჟინაშვილი და სხვ.) სსრკ სახელმწ. პრემია მიენიჭა. „თ-მა“ მაღალმთიან უღელტეხილზე (ცხრაწყარო) ააგო (ზ. დ. 2454 მ) კოსმოსური სხივების ლაბორატორია, სადაც დამონტაჟდა მსოფლიოში უმძიმესი მაგნიტი (1100 ტ); ააშენა მეფრინველეობის ფ-კა სოფ. მეჯვრისხევში (ახლანდ. გორის მუნიციპალიტეტი), მეცხოველეობის ფერმები ალვანსა და წითელწყაროში (ახლანდ. დედოფლისწყარო), თბილ. მტკვრის სანაპიროს საყრდენი კედლები, საცხოვრ. და სოც.-კულტ. დანიშნულების ობიექტები, მოქმედ სარკინიგზო და საავტ. გზებზე ზვავსაწინააღმდეგო და სხვა დამცავი საინჟ. ნაგებობები, სტრატეგიული დანიშნულების სამოქალაქო თავდაცვის ობიექტები და სხვ.

„თ.“ მონაწილეობდა აგრეთვე სხვა ქვეყნების ობიექტების დაპროექტებასა და მშენებლობაში: ქ. სამსუნის (თურქეთი) მეტროპოლიტენის წინასაპროექტო დოკუმენტაციის შედგენაში; მოსკ., ეკატერინბურგის, ბაქოსა და ერევნის მეტროპოლიტენის ობიექტების მშენებლობაში; მოსკოვში მანეჟის მოედანზე მიწისქვეშა სავაჭრო კომპლექსის მიერთების განხორციელებაში მეტროპოლიტენის მოქმედ ხაზთან. 1999–2000 „თ-მა“ მონაწილეობა მიიღო ყულევში 340000 ტ მოცულობის ნავთობისა და ნავთობპროდუქტების გადამტვირთავი საზღვაო ტერმინალის მშენებლობაში.

მეტროპოლიტენისა და სხვა ობიექტების მშენებლობისას დაინერგა მრავალი ტექ. სიახლე: მექან. ფარით დაწნეხილი მონოლითური ბეტონის გვირაბის სამაგრი; მოძრავი ტროტუარი (პირველად საბჭ. კავშირში); მიწისქვეშა აგრესიულ და თერმულ წყლებთან საბრძოლველად სულფატმედეგი ცემენტის ხსნარის ინიექცია; მთლიანსექციური გვირაბის სამაგრი; მექან. ფარით ბეტონის სამაგრის დაწნეხვა; გვირაბგამყვანი კომბაინი; ნაშხეფბეტონის დამტანი კომპლექსი; გრუნტების გაყინვისა და გრუნტის წყლების დონის ხელოვნურად დაწევის სპეც. მეთოდები; მეტროპოლიტენის მიწისქვეშა სადგურის მთლიანად გადახურვა რკინაბეტონის 21 მ მალიანი თაღით; სამეურნეო ანგარიშის მეთოდი – უბნის იჯარა (პირველად საბჭ. კავშირში); მშენებლობის ღირებულების

გაანგარიშება კომპიუტერული ტექ. მეშვეობით (პირველად რესპუბლიკაში) და სხვ.

მეტრომშენებელთა პირველი ბირთვის წარმომადგენლები იყვნენ: გ. ბარაბაძე, ი. ბერიტაშვილი, ლ. ბექაია, ა. ბრეგვაძე, ვ. გოცირიძე, შ. დანელია, კ. კილაძე, ნ. კოშკაძე, კ. ლოლუა, ი. მაჭავარიანი, ო. მეხრიშვილი, გ. ნასიძე, შ. ნიჟარაძე, გ. რუხაძე, ბ. ფაჩულია, ი. ქედიშვილი, გ. ყიფიანი, ა. ყურაშვილი, ვ. შენგელია, ნ. ჩაჩხიანი, ს. ჭურაძე და სხვ.

ლიტ.: გ ვ ე ნ ე ტ ა ძ ე რ., ნანიკაშვილი ლ., „თბილმეტრომშენი“ 50 წლისაა, თბ., 2001.

კ. კილაძე